

ДИМКА МИТЕВА

ТОЛКОВЕН РЕЧНИК
на македонскиот јазик

Љ

Скопје, декември 2002

Љ, 2002 Г.

Димка Митева, Толковен речник на македонскот јазик (Љ), / Димка Митева. – Скопје : Митева Д., декември 2002. – 23,5 см, 19 стр.

ISBN 9989-2102-5-X

COBIS-ID 0

*Ако сум усиеала, се раџувам – ако не сум усиеала,
им се извинувам на тие што можеле да усиеати.*

љ. Љ 1. преднонепчена согласка (сонант) при чиј изговор воздушната струја поминува слободно по страните од јазикот. 2. петнаесеттата буква во македонската азбука со која се обележува таа согласка.

љуба ж. 1. сакана сопруга; *Ако жена не донесов /.../ верна, добра млаѓа љуба / не колни ме, не жали ме!* (К. Рацин). 2. драга мила, сакана особа; љубовница; *Марковиџе, ти млада невесиќо, /.../ ќе ми бидеши / љуба ден до џладне* (нар. поез.). 3. воопшто драга, мила женска особа. 4. во форма за обраќање: љубо!

љубе ср. 1. сакана сопруга.: 2. Вид. љуба 2; *Лудо младо вино тие / а го него прво љубе* (нар. поез.); *Oj Стјојане, мој спомане, /.../ зашто љубиш оруѓо љубе!* (нар. поез.). 3. сакан сопруг. 4. љубена, драга, мила особа, љубовник; *Сијруме ле, Сијруме невесиќо, / каје останави првојто љубе?* (нар. поез.).

љубезен¹ -зна приq. 1. што е внимателен кон себеси, што има убаво однесување кон другите; син.: културен, мил, пресретлив, пријатен, учтив; љубезна колешка; љубезен прдавач; љубезен службеник. 2. (при обраќање) драг, мил. *Vi*

исираќам мил и љубезен йозорав; љубен; Јубезен, кажеше што сакаше?; драги; Јубезен мој.

љубезен¹ -зна *прио*. **1.** што ги сака луѓето, што е човеко-љубив; син.: пресретлив, благонаклонет, дружељубив. **2.** срдечен, учтив; присен, пријателски; *Во врска со Вашето љубезно ѕисмо од четвртиокот... Не биди луѓ, добро е да бидеши љубезен.*

љубезен м. драга, мила особа; *Каква најграѓа љубезна?*

љубезница ж. **1.** драга мила сопруга: *Станни Јано, станни љубезница!* (нар. поез.). **2.** љубовница: *Ирва љубовница.*

љубезничи несвр. пројавува љубезнот. [рус.-буг.]

љубезно *прил.* на љубезен начин; син.: културно, учтиво; *Здраво – љубезно ми одговори. Јубезно ѹтраша. Полжубезно спланување неговојто лице.*

љубезност¹ ж. **1.** однесување, постапка на оној што е љубезен; син: учтивост; *Љубезноста на домаќините беше голема. Му се обрати со голема љубезнот.* **2.** (во мн.: љубезноти) љубезни зборови; комплименти: *На вечерата имаше и љубезноти; безнадежни љубезноти.*

љубезност¹ ж. **1.** дражесност, драгост. **2.** пријателско расположение кон луѓето; син.: благородност, добродушност, добродуше, доброта; кроткост; милосрдност, пресретливост.

љубен -ена *прио*. и м. **I.** *прио*. што е објект на љубов, сакање, обожавање; што му се допаѓа некому; син.: драг, мил, сакан; *љубена девојка; љубена лекција; љубено овојче; Загрижено ѹтраша за сина си љубен. Час и пол јазење сме стану – / љубено кайче йочинка.* (поез.) **II.** (во служба на именка) **љубен** м. – човек што е сакан; обожаван; кому му се пружа љубов (во широка смисла на зборот), што е објект на сакање; човек во кој некој е вљубен; *штој што ми лице џољуби, / љубен да биде до века* (нар. поез.)

љубен м. Вид. љубен II.

љубена ж. таа што е објект на љубов, сакање, обожавање; сакана, драга, мила особа; *Како и превата коѓа си преобувана нови чорачи / и вљубениот со ѹјавата на љубената*

шишо ѹоцни и се фали. (поез.) Единствено шаа, мојаша љубена, / ја знае мојаша болесаш.

љубеник -ци м. миленик; галеник.

љубеница ж. миленица; галеница.

љуби несвр. I. 1. а. (обично при средба, испраќање) со усните допира некого или нешто во знак на љубов, пријателство и сл. (син.: бакнува); *Коѓа ќе се среќневме, секогаш ја љубев. Како некогаш / ќе џе сакам секогаш, / ах, само ја си овде, / колку би џе љубела јас.* (поез.) 6. во пасивна употреба; *Тука не се љуби.* 2. милува, сака некого; чувствува љубов, занес, страст, приврзаност кон некого; *Љубел божайашка ќерка; Ја љубел коѓа бил млаџ.* 3. многу сака, милува нешто, има желба за нешто (во најширока смисла); *Коѓа љубиш, сè љубииш.* (Кис.); *Љубеше многу ја зборува. Ја љубел силно шатковината; Љубел ја јаде. Љуби ја очи на лов.* II. се љуби. 1. (обично во мн.) се милуваат еден со друг, заемно: *Деца, доспа се љубети!* 2. (пак во множина) се сакаат заемно: *Се љубеа шри години.* 3. води љубов; *Кучка ниеона, со друг се љубела вчера. ~ љубење ёл. им.; љубен ёл. ириџ; љубејки ёл. ирил.*

~ и з р а з и ~ **љубов љуби** – води љубов; **му се љуби** – има желба да љуби; **сон го љуби** – му се спие.

љубика ж. *цијал. боїт.* дива или градинска темјанушка, синоличка, љубичица, јаглика, петопрст *Primula auricula, Primula veris.*

љубим *ириџ.* (ретко.) (веќе арх.) Вид. **љубен.**

љубима ж. арх. Вид. **љубена;** *Некогаш чекав ја ја загрлам љубимата.* (Блаже Конески)

љубимец -мци м. сакано, почитувано, привилегирано суштество (човек или животно) пред другите; син.: миленик, галеник; *Дешето му е љубимец. Кучињата се неѓови љубимци. Едноставно, тој беше мој љубимец. Ми покажува ликови на цртани љубимци.*

љубимица ж. миленица, галеница.

љубимка ж. женско лице (или женско животно) љубимец; љубимица, миленица, миленичка, галеница.

љубимче -иња *ср. odem., хий.* од љубимец, љубимка; милениче, галениче, саканиче.

љубител *м.* 1. што има наклоност, слабост, страст, желба кон нешто; *љубител на опера*; *љубител на спорти*; *љубител на овојие*, *љубител на разни јадења* итн. 2. што пројавува споредно посебен интерес, хоби кон некое занимање, професија; син.: аматер, дилетант; *љубители-сликари*; *љубители-техничари*.

љубителка *ж.* женско лице љубител 1 и 2; *љубителка во областта на спорти*.

љубителски *прид.* што се однесува на љубител 1 и 2, љубителка; *љубителски посети*.

љубителски *прил.* како кај љубител.

љубителство *ср.* страст, желба на љубител (кон нешто споредно); аматерство, дилетантлизам, дилетантство.

љубичест *прид.* што има боја на љубичица; син.: лилав; *љубичести цветчиња*.

љубичесто *прил.* како кај љубичица, со изглед, боја на љубичица.

љубичица *ж.* 1. (бот.) тревно растение (диво или градинско) со положено стебло и листови со јасно видливи дршки и осамени цветови различни по боја (од виолетова до жолта и темнокафеава, од портокалова до светлоцрвена), *Viola tricolor hortensis* и *Viola odorata*; син.: темјанушка, синоличка, калуѓеричка (Ф. Ђанк.); *Љубка бере љубичици сама. По селата ги обраа сите љубичици.* 2. (во народната поезија) (прен.) за присно обраќање кон мила, драга мома, невеста, девојче и сл. понекогаш придржено со епитетот драга; *Девојчице љубичице / со кој си сијало?* (поез.)

љубичиште *ср.* место каде што растат многу љубичици.

љубна (и љуба, љубне) *ж.* (народ. поез.) 1. драга, мила сопруга; *Љубна му сстои најглава.* 2. драга, мила женска особа, љубовница; *Таа што е русокоса, / таа ми е прва љубна.*

љубне (и љубна, љуба) *ср.* (нар. поез.) 1. драга, мила сопруга; *Љубне ми е болникаво.* 2. драга женска или машка особа.

љубно ср. (нар. поез.) драг, мил маж, момче: *Прво љубно.*

љубов ж. 1. најдлабоко чувство на близост, милост, грижа, воопшто чувствена врзаност за некого или нешто, преданост кон некого или нешто; *Во политикаата нема љубов ами интерес. Љубовта кон својата земја го врати на за... љубов кон другарите; љубовта кон децата.* 2. чувствена врзаност за определено лице од спротивниот пол; приврзаност, симпатии, сакање, страст породени од привлечноста на спротивните полови; интимни односи: *Му се тийото срце тој ој љубов. Дали денот е ден без сонцето што свеќи /.../ и животот е живот без љубов?* 3. (прен.) човек што е предмет на таквото чувство: *Таа е неговата голема љубов. Прва љубов му беше Маја.* 4. слога, приятелство, приятелски односи; *Дома си имаа голема љубов. Во одделението владееше љубов...* 5. преданост, наклоност кон нешто; голем интерес за нешто, страст, слабост за нешто; *Мојата љубов кон македонскиот јазик ме крејеше. Имав голема љубов кон учењето.* 6. желба за нешто; *Ленка немаше ни љубов ни мерак како нејзините другарки.*

~ и з р а з и ~ **вистинска љубов** – љубов во правата смисла на зборот, без никакви пречки; **води љубов** – 1. се љуби. 2. се сака; **голема љубов** – силно чувство спрема драга особа, драго лице; син.: милост, милина, умилност; **за љубов на вистината** – искрено речено; **за љубов за некого** – водејќи сметка за некого; **за љубов (твоја, нејзина, негова, нивна, братова и др.)** водејќи сметка за некого; **За љубов на син ми сè правам;** **за љубов треба двајца** – за сакање и слога се потреби двајца; **за чија љубов?** – зошто?; **зафати љубов** – почне да води љубов; се сака со некого; **зафатија љубов** – се засака; **чиста сметка, долга љубов** – нерасчистените сметки се причина за нарушување на меѓусебните односи; **има љубов,** **љубов има** – чувствува силна приврзаност кон некого, се милува, многу му е драго и мило; **кара љубов** (разг.-дијал.) – 1. се љуби. 2. се сака; **љубов имаат** многу се сакаат; **права љубов** – љубов во вистинска смисла на зборот; **си имаме (голема**

ма) љубов – (многу) се сакаме; **тера љубов** – 1. љуби, се љуби. 2. се сака; **чист есап долга љубов** (посл.) – расчистените сметки не ги нарушуваат меѓусебните односи; **чиста сметка долга љубов** (посл.) – расчистените сметки не ги нарушуваат меѓусебните односи.

Во а ф о р и з м и т е: Љубовта е најхуманиот и најцивилизираниот израз на човековиот egoизам (Ст. Киселиновски); Љубовта е поезија на разумот (Ап. Јов.); Љубовта секогаш остава некого. Не постои такво човеково поклонување со кое би можеле да ја изразиме љубовта и почитта кон татковината (афор.); Со раѓањето на љубовта моралот умира. (афор.).

Во п о с л о в и ц и т е: Детската љубов е доживотна. Љубовта е како солена вода колку повеќе пиеш, толку повеќе чувствуваш жед. Љубовта и пријателството не одат заедно. Љубовта е рана што не се лечи. Љубовта е слепа. Љубовта убавина не гледа.

љубовен -вна *прид.* **1.** што се однесува на љубов кон особа од спротивен пол; *љубовен egoизам; љубовно време; љубовни среќби; љубовна врска, љубовна јвојка.* **2.** што чувствува љубов; син.: вљубен, заљубен; *Горо ле, горо зелена, / ѕали имаш вода струјена, / га џојдам га се најџам, / срце љубовно га оладам* (нар. поез.). **3.** што содржи, што изразува чувства на љубов; *Дури брзав га ги врзам / како што се врзуваат зборовите / во љубовното писмо, во џесните.*

~ и з р а з ~ љубовен триаголник – брачна двојка и трето лице (љубовник или љубовница).

љубовна *ж.* Вид. **љубовница;** *верна љубовна.*

љубовник -ци *м.* **1.** момче што е во присен, близок, љубовен однос со лице од спротивниот пол; *Љубовникот ја побара за жена.* **2.** машко лице во однос на лице од спротивниот пол што е во вонбрачна врска со тоа лице; *Ако сакаш га си ја вратиш жената, понуди му ја на љубовникот за сопруга и веонаш ќе го ја оиштати.* (афор.) **3.** тој што често влегува во љубовни врски, менувајќи ги партнерките (син.: женкар,

женскар, заводник); *Toj e голем љубовник* (Подобро: љубовција разг.).

љубовница -и ж. женско лице љубовник 1, 2 и 3; син.: љубовница; ~ *Кога љубовницата ќе добие стапајус на сопруга, тојаша среќата ѝреминува во сферите на сеќавањето.* (Ст. Киселиновски) *Љубовнициите неразделно зајделени, но не секогаш исити.*

љубовничар -и м. неол. (ретко) човек кој истовремено флертува со повеќе жени, кој има близки односи со повеќе жени.

љубовничарски *приц.* што се однесува на љубовничар(и); *А сонцето, расйтрејерено заштито ослободено, со тојалини љубовничарски...*

љубовниче -иња *ср. 9ем., хий.* од љубовник; млад љубовник.

љубовнички *приц.* што се однесува на љубовник и на љубовници; *Нежната лира ој љубовничкиите веселби џроби-ва однаџор.* (совр. проза);*љубовничко самочувство.*

љубовнички *прил.* како кај љубовник; *Мојратиа шума љубовнички ми се насмевнуваие.* (совр. проза)

љубовно *прил.* на љубовен начин; син.: вљубено, заљубено; *Љубовно ја меркаше.*

љубовција -ии м. разг. машко лице што често ги менува партнрките, влегувајќи во интимни, љубовни врски; син.: женкар, женскар, заводник; *Toj е прв љубовција.*

љубовцика ж. разг. женско лице што често влегува во интимни љубовни врски, менувајќи ги партните; син: заводничка, заводница.

љубовциски *приц.* што се однесува на љубовци и љубовции.

љубовниче *ср. 9ем., хий.* од љубовција; љубовниче, млад љубовција.

љубомора ж. (и љубоморност, љубоморство) 1. мошне мачно чувство, чувство на душевна болка, мака, тежина, расположение, несреќа поради (не)основано сомнение во нечија неверност (неверство); *Ако љубовита е мирен и сипаложен е-*

ѓоизам, љубомората е вознемирен и ороѓиран еѓоизам (афоризам). **2.** нетрпеливост спрема (или кон) конкурентот, соперникот; нерасположение, завист поради вниманието или наклоноста што му се укажува на некој друг или на нешто друго: *Љубомората е сесијра на злото.* (посл.) **3.** (во форма за обраќање) *Ушијте само на сон ти наоѓаш оправдување, / зашто на јаве не сме досијни за тибебе, / љубоморо!* (поез.)

љубоморен -на *ириq.* **1.** што пројавува чувство на љубомора; што чувствува љубомора; *Кога не ја сакаш жената, но сејак си љубоморен, тогаш еѓоизмот ти е болен и ојасен.* (Кис.). **2.** што изразува љубомора, што е исполнет со љубомора: *Љубоморен поѓле... Да фрлиме јајци, да се занесуваме, / нека ни бидејќо малку љубоморен живојто* (Маринко Митков. Дното на небото). ~ син.: завидлив, завислив.

љубомори (му) несвр. **1.** пројавува љубомора (кон некого), завидлив е, завислив е, син.: (му) завидува; *Го јомнам морето иреј бура, / љубоморев на бранот лек.* **2.** (му) пакости; *Едно џејте што ги претресува кукиите крајно љубомори.* (совр. проза)

љубоморник -ци *м.* тој што чувствува љубомора, што љубомори некому, пројавува љубомора кон нешто; завидливец, злобник; пакосник.

љубоморница *ж.* таа што чувствува љубомора, што љубомори некому; завидливка, злобница; пакосница.

љубоморниче *ср. дем., хий.* дете што чувствува љубомора, што љубомори некому; завидливче, злобниче; пакосниче; млад љубоморник.

љубоморничка *ж.* таа што чувствува љубомора, што љубомори некому; завидливка, злобница; пакосница, пакосничка.

љубоморно *ирил.* на љубоморен начин, со љубомора, завист, злоба; син.: 1. зависливо, злобно. 2. опачно; обесно; пакосно – *Љубоморно го поѓлејна. ...љубоморно како амајлија ја носи од Франција.*

љубоморност ж. (и љубомора, љубоморство) љубоморење; син.: 1. завидливост, зависливост, злобност. 2. опачност, обесност, пакосност; Вид. **љубомора**.

љубоморство ср. (и љубомора, љубоморност) љубоморење; Вид. **љубомора**.

љубопитен -тна *ириq.* 1. што пројавува желба, стремеж нешто да дознае, да види, да чуе, да научи и др.; *Љубоijини луѓе глеџаат кон улицата*. 2. што изразува, што предизвикува љубопитство; *љубоijини очи; љубоijина постапка; љубоijтен настап; ...љубоijини прашања за светите маченици*.

~ и з р а з и ~ **љубопитен како дете** – срамежливо љубопитен; **љубопитен како жена** – мошне љубопитен.

љубопитец -тци м. тој што е љубопитен, што пројавува интерес за нешто; *Појдоа шаму ученициите љубоijиници што знаат сè*.

љубопитлив *ириq.* што е љубопитен, што изразува љубопитност, во кој има љубопитство; *Еден љубоijтив зрак се гушка со моите коси*.

љубопитливо *ирил.* со љубопитство; *Љубоijтиво ги врти очите...*

љубопитливост ж. исто што и љубопитсто.

љубопитник -ци м. оној што е љубопитен; маж-љубопитник.

љубопитница ж. таа што љубопитствува, што пројавува љубопитност; жена-љубопитник.

љубопитнички *ирил.* со љубопитност, интерес и сл.

љубопитно *ирил.* на љубопитен начин, со љубопитство; *По шапкот полковниците љубоijично го разгледуваат селото.*

љубопитност ж. (и љубопитство) страст, желба, стремеж на оној што е љубопитен; интересирање; *Го заради ој љубоijноста. Кмесарот дошол шука да ја задоволи својата дејтска љубоijност*.

љубопитство *ср.* (и *љубопитност*) страст, желба, стремеж да се дознае, да се разбере, да се види, да се научи нешто; голем интерес за нешто, кон нешто; *Дејско љубопитство. Праша со иошкренати веѓи ог љубопитство. Тоа беше ретка прилика за љубопитство на Глоговци што ги започе во 9уќанот. (совр. проза) Старецот го заелега со отворена ог љубопитство уста. (совр. проза)*

љубопитствува *несвр.* љубопитен е, пројавува љубопитство; се интересира; *Се шеташе на каменливите сокачиња и љубопитствуваше.* ~ љубопитствување *жл. им.*; љубопитствувάјќи *жл. прил.*

љубља *ж. нарօг.* Вид. љубна, љуба, либе.

љубословец *-вци м. книж.* филолог.

љубочовечен *-чна приг. арх., книж.* што ги љуби, што ги сака луѓето; Вид. човекольубив [рус.-буг.].

љубочовечно *прил. арх., книж.* на љубочовечен начин, Вид. човекольубиво.

љубочовечност *ж. арх., книж.* човекольубивост.

љубочовештина *ж.* љубов кон човекот, кон луѓето; човекольубивост.

љубува *несвр.* I. љуби, сака; *Син ми, ќерко, тие љубувал. Оттепан уште товеке јас го љубувам.* II. **се љубува.** 1. се сакаат заемно; *Децата наши се љубуваат.* 2. чувствува задоволство од нешто; син.: се восхитува; *И долго тој ог глешка слатка / во занес се љубуваше.* 3. чувствува, милува; *Прозорец. На него моме / љубува утрински здив.*

људ *м.* (старословенски збор „народ“).

људина *м. ауѓм., пејор.* снажен, широкоград човек; човечиште.

људишта *мн. ауѓм., пејор.* од луѓе.

људиште *ср. ауѓм., пејор.* од луѓе.

људски *приг.* што се однесува на људство; човечки; *Какво големо беззаконие, каква људска срамота и слика?*

људство *ср.* сите луѓе наедно; човештво.

љуль *-ови м.* 1. *бої.* англиска трева. 2. тревно еднодишно растение (плевел во житото што се јаде).

љупчевизам *м.* форма (начин) на владеење, водење на надворешната и внатрешната политика, образованието, науката, културата, економијата итн. на Љупчо Георгиевски, првиот премиер на Република Македонија од редовите на ВМРО ДПМНЕ.

љупчевист -и *м.* приврзаник на политиката на Љупчо Георгиевски; исто што и љупчовист.

љупчевистички *прио.* што се однесува на љупчевист и љупчевизам.

љупчевистички *прил.* како кај љупчевист.

љупчевистка *ж.* следбеничка, приврзаничка на политиката на Љупчо Георгиевски.

љупчовизам *м.* Вид. љупчевизам.

љупчовист -и *м.* Вид. љупчевист (приврзаник, поддржувач, следбеник на политиката на Љупчо Георгиевски).

љупчевистички *прио.* Вид. љупчевистички.

љупчевистички *прил.* Вид. кај љупчевистички.

љупчовистка *ж.* Вид. љупчевистка.

љутом *прил.* (дијал.) Вид. **лутօ**; **љутом колне**.

РЕЧНИК-РЕГИСТАР

љ. Ј

љуба *ж.*

љубе *ср.*

љубезен¹ -зна *прио.*

љубезен¹ -зна *прио.*

љубезен *м.*

љубезница *ж.*

љубезничи *несвр.* [рус.-буг.]

љубезно *прил.*

љубезност¹ *ж.*

љубезност¹ *ж.*

љубен -ена *прио.* и м. I. *прио.* II. (во служба на именка)
љубен м.

љубен м. Вид. лъбен II.

љубена ж.

љубеник -ци м.

љубеница ж.

љуби (се) несвр.

љубика ж. *дцјал. бої.*

љубим *прио.* арх. Вид. **љубен**.

љубима ж. арх. **љубена**.

љубимец -мци м.

љубимица ж. миленица.

љубимка ж.

љубимче -иња *ср. odem., хий.*

љубител м.

љубителка ж.

љубителски *прио.*

љубителство *ср.*

љубичест *прио.*

љубичесто *прил.*

љубичица ж. (бот. (прен.)

љубичиште *ср.*

љубна (и лъба, лъбне) ж. (народ. поез.)

љубне (и лъбна, лъба) *ср.* (нар. поез.)

љубно *ср.* (нар. поез.)

љубов ж.

љубовен -вна *прио.*

љубовна ж. Вид. лъбовница.

љубовник -ци м.

љубовница -и ж.

љубовничар -и м. *неол.*

љубовничарски *прио.*

љубовниче -иња *ср. odem., хий.*

љубовнички *прил.*

љубовничики *прил.*

љубовно *прил.* *поез.*

љубовција -ии *м. разд.*
љубовника *ж. разд.*
љубовниски *приј.*
љубовниче *ср. 9ем., хий.*
љубомора *ж.* (и лъбоморност, лъбоморство)
љубоморен -рна *приј.*
љубомори (му) *несвр.*
љубоморник -ци *м.*
љубоморница *ж.*
љубоморниче *ср.*
љубоморничка *ж.*
љубоморно *прил.*
љубоморност *ж.*
љубоморство *ср.*
љубопитен -тна *приј.*
љубопитец -тци *м.*
љубопитлив *приј.*
љубопитливо *прил.*
љубопитливост *ж.*
љубопитник -ци *м.*
љубопитница *ж.*
љубопитнички *приј.*
љубопитнички *прил.*
љубопитно *прил.*
љубопитност *ж.* (и лъбопитство)
љубопитство *ср.* (и лъбопитност)
љубопитствува *несвр.*
љубља *ж.* Вид. лъбна, лъба, либе.
љубословец -вци *м. книж.* филолог.
љубочовечен -чна *приј. арх., книж.* [рус.-буг.].
љубочовечно *прил. арх., книж.*
љубочовечност *ж. арх., книж.*
љубочовештина *ж.*
љубува *несвр.*
људ *м.* (старословенски: народ).
људина *м.* човечиште.

људишта мн. аугм.,*пејор.* од луѓе.
људиште ср. аугм.,*пејор.* од луѓе.
људски *ириq.*
људство ср.
љуль -ови м. *боīī.*
љупчевизам м.
љупчевист -и м.
љупчевистички *ириq.*
љупчевистички *ирил.*
љупчевистка ж.
љупчовизам м.
љупчовист -и м.
љупчовистички *ириq.*
љупчовистички *ирил.*
љупчовистка ж.
љутом *ирил.* (дијал.)

97 зборовни единици

СПИСОК НА СКРАТЕНИЦИТЕ ВО ТЕКСТОТ

арх. – архаичен
арх., книж. – архаично-книжевен збор
аугм., пејор. – аугментативно-пејоративен збор
афор. – афоризам
боīī. – ботаника
 бр. – број, броен
 буг. – бугарски
 Вид. – Видете!
 дем. – деминутив
 дијал. – дијалектен
 ж. – женски (род)
 книж. – книжевен
 м. – машки (род)
 мн. – множина

народ. – народен

народ. поез. – народна поезија

несвр. – несвршен (вид)

поез. – поезија

посл. – пословица

прен. – пренесено (значење)

прид. – придавка

прил. – прилог

Рмј – Речник на македонскиот јазик

Рмнп – Речник на македонската народна поезија

рус. – руски

син. – синоним

ср. – среден (род)

хип. – хипокористик

***РЕЦЕНИЗИЈА за ТРУДОТ
„ТОЛКОВЕН РЕЧНИК НА
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК“
ОД Д-Р ДИМКА МИТЕВА***

1. Значење на предметот кој се обработува во трудот

По појавата на тритомниот Речник на македонски јазик ние сè уште немаме „Толковен речник на македонски јазик“, иако поминаа веќе 52 години од кодифицирањето на македонскиот литературен јазик. Затоа зафаќањето на д-р Димка Митева уште како асистент да изработи еден толковен речник е за секое поздравување и значи подвиг во македонската лингвистика.

Трудот содржи над 80.000 зборовни единици изработени по современите научни принципи со инсистирање на него-виот нормативен карактер. Во таа смисла сите оние елементи во тритомниот Речник на македонскиот јазик што од денешна гледна точка се третираат како дијалектни и застарени се отфрлени, а на нивно место се вклучени зборовни единици што се извлечени на виделина од разни писмени текстови од XIX и првата половина на XX век или создадени во уметничката, стручната и научната литература за последните 50-ина години. Тоа значи дека корпусот на зборовите значително ќе се разликува од зборовниот фонд во досегашниот речник. Така изработен, тој несомнено ќе ја развие нашата научна мисла посебно во областа на македонистиката, односно во лексиката на македонскиот литературен јазик.

2. Оригиналноста на трудот

Трудот е оригинален.

3. Други трудови со компаративна оценка

Друг ваков труд за македонскиот јазик досега нема. Соседните словенски земји ваков труд имаат и во поголем обем. Но тоа не им пречи да издаваат современи еднотомни до двотомни речници токму со оглед на брзата промена на лексиката во јазикот во кој едни зборови отпаѓаат, други се јавуваат и затоа речниците се издаваат иновирани, т.е. авторите се трудат да одат колку што е можно повеќе со современиот развој на лексиката на јазикот.

Македонската ситуација е многу потешка со оглед на малото јазично подрачје и немање кадар за ваков вид работа. Затоа би сме биле среќни ако еднотомниот „Толковен речник на македонскиот јазик“ на д-р Димка Митева се отпечати што поскоро.

4. Соодветноста на применетата методологија

Применета е современа методологија за изработка на толковните речници. Се разбира, со сите специфичности што произлегуваат од македонскиот јазик и неговата лексика и фразеологија. Секоја зборовна единица е обработена: дадена е нејзина граматичка и стилистичка ознака, а потоа следуваат значењата на зборовната единица со пример само таму каде што е неопходно. На крајот, се даваат, по принцип, само на едно место, поважните, почетните фразеологизми на зборовната единица. Авторот постојано го имал предвид обемот на Речникот и затоа не смеел да завлекува во широка обработка. Тоа ќе биде направено во големиот „Толковен речник на македонскиот јазик“ проектиран, според зборовите на авторот, во 10 тома.

5. Научна заснованост на експликацијата и заклучоците

Речников се засновува врз научната граѓа ексцерпира-на лично со децении од д-р Димка Митева, средена во посебна картотека.

Зборовните единици во овој труд се извлечени од огромниот регистар (вокабулар) на современата лексика со ко-

ја денеска се служи македонскиот народ, изработен од д-р Димка Митева, а собиран три децении.

6. Структурна композиција на трудот

По наша проценка трудот „Толковен речник на македонскиот јазик“ од д-р Димка Митева ќе има над 3.000 страници текст. Трудот содржи Предговор на неколку страници, упатство за тоа како е работен и како се користи речникот, изворите од кои се црпени зборовите и примерите и скратениците. Потоа следува самиот речник.

Како е работен овој труд?

Во овој речник е вложен триесетгодишен труд врз лексиката на македонскиот литературен јазик. Тоа значи авторот, инаку доктор по лексикологија на македонскиот јазик, е меѓу ретките којшто исклучиво се занимава со проучување на лексичкиот фонд на македонскиот јазик (голем број од тие проучувања и се објавени) и тоа е доволна гаранција дека речникот е сериозно работен, со сите теоретски и апликативни претпоставки на нивото на современата наука за јазикот. Авторката во него вложила знаења од различни области и она што сме имале можност да видиме и прочитаме како е работено врз овој труд ни дава гаранција дека ќе имаме пред себе современ „Толковен речник на македонскиот јазик“, во којшто ќе биде трајно фиксирана македонската литературна лексика. Изборот на зборовите е мошне солидно направен. Претходно ја има разлачено нелитературната од литературната лексика, во тоа има голем успех, зашто строго води сметка да не допушти збор што не му е својствен на македонскиот литературен јазик. (Таа има отпечатено и книга „Речник на јазични грешки“).

Ова покажува дека д-р Митева пред да започне со обработка на зборовите вложила огромен дополнителен труд во составувањето на регистарот на зборовите што се обработени во овој Толковен речник. По наше длабоко уверување, тоа е најтешката работа што ѝ претходи на обработката.

Друго. Познато е дека во македонската лингвистика сè уште нема напишано труд за теоријата на лексикологијата. Таа теорија д-р Митева морала сама да ја изградува.

Авторката има увид во голем број трудови во славистиката во кои теоретски се објаснуваат работите врз научното оформување на лексичките единици. Со сета одговорност кон толкувањето на единиците таа успева да прави точни дефиниции на значењата на зборовите, да ги определи кон кој лексички слој припаѓаат тие, да ги определи граматичките квалификативи и научната област кон која спаѓаат. Во оваа смисла има голем број скратеници (од астрономијата до стоматологијата).

Што се однесува до етимологијата на зборовите таа е означена кај сите несловенски зборови (грчки, турски, француски, англиски итн.).

Ми падна в очи дека при изборот на зборовите се водело сметка и за тоа што во досегашните речници не е доволно застапено, а тоа се ботаничките, посебно цвеќињата, и зоолошките називи. При ова е користена соодветна стручна литература и се има предвид обемот на овој вид лексика.

7. Претпоставен интерес на научната и другата јавност за која е трудот наменет

Интересот кон толковните речници во светот, па и кај нас е многу голем. Токму затоа е и притисокот на научната и културната јавност да се изработи што посекоро ваков речник. Среќна околност е што д-р Димка Митева од поодамна врши подготвки за еден мал и голем Толковен речник на македонски јазик, што во моментов го води проектот „Толковен речник на македонски јазик“ во 10 тома.

Освен тоа трудот ќе претставува несомнен интерес и за нашите сонародници во емиграцијата во која сè повеќе се развива и научен интерес кон македонскиот јазик. Трето, тој ќе биде пречекан и од славистичките катедри во светот во словенските и несловенските земји зашто првото запознава-

ње со еден јазик се врши преку неговиот речник и граматиката.

8. Резиме за трудот

Овде се работи за прв исклучиво „Толковен речник на македонскиот јазик“. Со оглед на тоа дека тритомниот речник на македонскиот јазик не е таков, посебно во првиот том, авторот ја проучил лексичката граѓа на македонскиот литературен јазик и откако го составил Вокабуларот на зборовните единици пристапил кон нивна обработка. Делото е работено по современи принципи, обработката е солидно правена и се очекува речник по обем најмногу до 3.000 страници да биде готов во додледно време.

9. Други напомени за трудот

Делото е започнато уште пред 27 години и благодарејќи на упорноста и макотрпната работа на д-р Димка Митева тоа е веќе доведено до неговата завршна форма и можеме да очекуваме дека до крајот на веков ќе се појави пред македонската јавност. Само да ѝ држиме среќа на нашата колешка да ја служи пред сè здравјето, а во доведување до крај на ова дело не се сомневаме.

Колективот на Институтот за македонски јазик и воопшто луѓето од македонистиката не знаеја за овој труд на д-р Митева зашто таа никому не му зборувала за него. Изработката на овој речник е индивидуална работа на д-р Димка Митева и сите трошоци околу речников таа самата ги поднесувала досега.

Во последно време слушам дека и други луѓе надвор од Одделението за лексикологија и лексикографија проявуваат интерес да работат врз Толковниот речник на македонскиот јазик. Ми се чини дека пројавувањето на интерес од луѓе кои никогаш во својата научна област не се занимавале со ваков вид работа може да доведе само до лоши резултати.

Институтот е формиран така како пгго е формиран, лубето со децении работеле врз своите научни области, ономастика, дијалектологија, синтакса, историја на јазикот, секој од нив во своите области постигнал кој повеќе кој помалку извесни резултати. Затоа е многу тешко тие лубе сега одеднаш да се ориентираат да работат друг вид работа.

10. Препорака за печатење

Ми останува задоволството да го препорачам овој труд на д-р Митева под наслов „Толковен речник на македонскиот јазик“ за печат.

Датум

РЕЦЕНЗЕНТ

Скопје, 26. XI. 1997 г.

Тодор Димитровски,
научен советник
(во пензија)

РЕЦЕНЗИЈА
за
**ТРУДОТ "ТОЛКОВЕН РЕЧНИК НА
МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК"
ОД Д-Р ДИМКА МИТЕВА**

1. Значење на предметот кој се обработува во трудот

По појавата на тритомниот Речник на македонски јазик ние сè уште немаме "Толковен речник на македонски јазик, иако поминаа веќе 52 години од кодифирањето на македонскиот литературен јазик. Затоа зафаќањето на д-р Димка Митева уште како асистент да изработи еден толковен речник е за секое поздравување и значи подвиг во македонската лингвистика.

Трудот содржи над 80.000 зборовни единици изработени по современите научни принципи со инсистирање на неговиот нормативен карактер. Во так смисла сите оние елементи во тритомниот Речник на македонскиот јазик што од денешна гледна точка се третираат како дијалектни и застарели се отфрлени, а на нивно место се вклучени зборовни единици што се извлечени на виделина од разни писмени текстови од XIX и првата половина на XX век или создадени во уметничката, стручната и научната литература за последните 50-ина години. Тој значи дека корпусот на зборовите значително ќе се разликува од зборовниот фонд во досегашниот речник. Така изработен, тој несомнено ќе ја разшире нашата научна мисла посебно во областа на македонистиката, односно во лексиката на македонскиот литературен јазик.

2. Оригиналноста на трудот

Трудот е оригинален.

3. Други трудови со компаративна оценка

Друг ваков труд за македонскиот јазик досега нема. Соседните словенски земји ваков труд имаат и во поголем обем. Но тоа не им пречи да из-

даваат современи еднотомни до двотомни речници токму со оглед на брзата промена на лексиката во јазикот во кој едни зборови отпаѓаат, други се јавуваат и затоа речниците се издаваат иновирани, т.е. авторите се трудат да одат колку што е можно повеќе со современиот развој на лексиката на јазикот.

Македонската ситуација е многу потешка со оглед на малото јазичко подрачје и немање кадар за ваков вид работа. Затоа би биле скрени ако еднотомниот „Толковен речник на македонскиот јазик“ на д-р Димка Митева се отпечати што поскоро.

4. Соодветноста на применетата методологија

Применета е современа методологија за изработка на толковните речници. Се разбира, со сите специфичности што произлегуваат од македонскиот јазик и неговата лексика и фразеологија. Секоја зборовна единица е обработена: дадена е нејзина граматичка и стилистичка ознака, а потоа следуваат значењата на зборовната единица со пример само таму каде што е неопходно. На крајот, се даваат, по принцип, само на едно место, поважни тие, почетните фразеологизми на зборовната единица. Авторот постојано го имал предвид обемот на Речникот и затоа не смеел да завледува во широка обработка. Тоа ќе биде направено во големиот „Толковен речник на македонскиот јазик“ проектиран, според зборовите на авторот, во 10 тома.

5. Научна заснованост на експликацијата и заклучоците

Речников се засновува врз научната граѓа експертирана лично со децении од д-р Димка Митева, средена во посебна картотека.

Зборовните единици во овој труд се извлечени од огромниот регистар (вокабулар) на современата лексика со која денеска се служи македонскиот народ, изработен од д-р Димка Митева, а собиран три децении.

6. Структурна композиција на трудот

По наша проценка трудот „Толковен речник на македонскиот јазик“ од д-р Димка Митева ќе има над 3.000 страници текст. Трудот содржи Предговор на неколку страници, упатство за тоа како е работен и како се користи речникот, изворите од кои се црпени зборовите и примерите и скратениците. Потоа следува самиот речник.

Како е работен овој труд?

Во овој речник е вложен трисетгодишниот труд врз лексиката на македонскиот литературен јазик. Тоа значи авторот, инаку доктор по лексикологија на македонскиот јазик, е меѓу ретките којшто исклучиво се занимава со проучување на лексичкиот фонд на македонскиот јазик (голем број од тие проучувања и се објавени) и тоа е доволна гаранција дека речникот е сериозно работен, со сите теоретски и апликативни претпоставки на нивото на современата наука за јазикот. Авторката во него вложила знаења од различни области и она што сме имале можност да видиме и прочитаме како е работено врз овој труд ни дава гаранција дека ќе имаме пред себе современ „Толковен речник на македонскиот јазик”, во којшто ќе биде трајно фиксирана македонската литературина лексика. Изборот на зборовите е мошне соодветно направен. Претходно ја има разочарено неилитературната од литературната лексика, во тоа има голем успех, запшто строго води сметка да не допушти збор што не му е својствен на македонскиот литературен јазик. (Таа има отпечатено и книга „Речник на јазични грешки“).

Ова покажува дека д-р Митева пред да започне со обработката на зборовите вложила огромен дополнителен труд во составувањето на регистарот на зборовите што се обработени во овој Толковен речник. По наше длабоко уверување, тоа е најтешката работа што и претходи на обработката.

Друго. Познато е дека во македонската лингвистика сè уште нема напишано труд за теоријата на лексикологијата. Таа теорија д-р Митева морала сама да ја изградува.

Авторката има увид во голем број трудови во славистиката во кои теоретски се објаснуваат работите врз научното оформување на лексичките единици. Со сета одговорност кон толкувањето на единиците таа успева да прави точни дефиниции на значењата на зборовите, да ги определи кон кој лексички слој припаѓаат тие, да ги определат граматичките квалификативи и научната област кон која спаѓаат. Во оваа смисла има голем број скратеници (од астрономијата до стоматологијата).

Што се однесува до етимологијата на зборовите таа е означена кај сите несловенски зборови (грчки, турски, француски, англиски итн.).

Ми падна в очи дека при изборот на зборовите се водело сметка и за тоа што во досегашните речници не е доволно застапено, а тоа се ботаничките, посебно цвеќињата, и зоолошките називи. При ова е користена соодветна стручна литература и се има предвид обемот на овој вид лексика.

7. Претпоставен интерес на научната и другата јавност за која е трудот напаменет

Интересот кон толковите речници во светот, па и кај нас е многу голем. Токму затоа е и притисокот на научната и културната јавност да се изработи што посекоро ваков речник. Среќна окопност е што д-р Димка Митева од поодамна врши подготовкa за еден мал и голем Толковен речник на македонски јазик, што во моментов го води проектот “Толковен речник на македонски јазик” во 10 тома.

Овек тоа трудот ќе претставува несомнен интерес и за нашите со-народници во емиграцијата во која сè повеќе се развива и научен интерес кон македонскиот јазик. Трето, тој ќе биде пречкан и од славистичките кадетри во светот во словенските и несловенските земји зашто првото запознавање со еден јазик се врши преку неговиот речник и граматиката.

8. Резиме за трудот

Овде се работи за прв исклучиво “Толковен речник на македонски-от јазик”. Со оглед на тоа дека тритомниот речник на македонскиот јазик не е таков, посебно во првият том, авторот ја проучил лексичката граѓа на македонскиот литературен јазик и откако го составил Вокабуларот на зборовите единици пристапил кон нивна обработка. Делото е работено по современи принципи, обработката е солидно правена и се очекува речник по обем најмногу до 3.000 страници да биде готов во дogleдно време.

9. Други напомени за трудот

Делото е започнато уште пред 27 години и благодарејќи на упорнота и макотрпната работа на д-р Димка Митева тоа е веќе доведено до неговата завршна форма и можеме да очекуваме дека до крајот на веков ќе се појави пред македонската јавност. Само да ѝ држиме среќа на нашата колешка да ја служи пред сè здравјето, а во доведување до крај на ова дело не се сомневаме.

Колективот на Институтот за македонски јазик и воопшто луѓето од македонистиката не знаеја за овој труд на д-р Митева зашто таа никому не му зборуала за него. Изработката на овој речник е идивидуална работа на д-р Димка Митева и сите трошоци околу речников таа самата ги поднесувала досега.

Во последно време слушам дека и други луѓе надвор од Одделението за лексикологија и лексикографија проявуваат интерес да работат врз Толковниот речник на македонскиот јазик. Ми се чини дека пројавувањето на интерес од луѓе кои никогаш во својата научна област не се занимавале со таков вид работа може да доведе само до лоши резултати. Институтот е формиран така како што е формиран, луѓето со десети работеле врз сите научни области, ономастика, дијалектологија, синтакса, историја на јазикот, секој од нив во своите области постигнал кој повеќе кој помалку извесни резултати. Затоа е многу тешко тие луѓе сега одреднати да се ориентираат да работат друг вид работа.

10. Препорака за печатење

Ми останува задоволството да го препорачам овој труд на д-р Митева под наслов "Толковен речник на македонскиот јазик" за печат.

Датум,

Скопје, 26. XI 1997.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Тодор Димитровски
Тодор Димитровски,
научен советник
(во пензија)

2. Оригинал на научниот труд

Оригинал на научниот труд е приложено

3. Други приложени документи

Документи приложени се приложени на страниците на овие документи, а не се приложени на овие документи.

СОДРЖИНА

Толковен речник на македонскиот јазик Љ.....	1–12
Речник-регистар	12–15
Список на скратениците во текстот.....	15–16
Тодор Димитровски, Рецензија за трудот „Толковен речник на македонскиот јазик“ од д-р Димка Митева.....	17–28